

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Controversiarvm Omnivm Hvivs Ævi Lvthero-Calvinisticarvm Libri Tres

Coppenstein, Johann Andreas

Mogvntiæ, 1627

IX. De Laicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35233

Hinc corrunt obiecta prius.

H. LUTHERVS *art. vlt. BRENTIVS in Confessi.*
Wittenbergica c. de Voti Nefas ducunt MEND. CARB
 Monachos; esseque ob id extra statum salutis.

SVADENT. 1. Quia exponunt se periculo moriendi fame.

2. Quia eleemosinæ debentur solum impotentibus ad se alendos.

3. Quia diuina humanaque lex vetat voluntariam mendicitatem. Ita & omnia damnati, hæretici in meo *Antichristo part. 2. q. 29.*

4. Quia Christus, etsi pauper, non tamen mendicauit; ut Adæ successor in omni domino, licet obstante ei lege ciuili.

5. Etsi mendicasset Christus, esset tamen opus admirandum, non imitandum; sicut ieiunium XL. dierum.

6. Apostolorum vita, omnia relinquentium, erat solum ad tempus instituta, & Dominus reuocauit, L. c. 22. *Sed nunc, qui habet sacrum, tollat, similiter & peram.*

7. Quia Apostoli ex iustitia victum à populo reperebant; Matth. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* I. c. 9. *Quis miratur stipendium suum & inquam?*

AUTOR. Vitam MENDICANTIVM Religiosorum Pontifices, & generale Concilium Lugdunense approbarunt, vt lanciam; Et recedè. 1. Domini & Apostolorum fundatam Exemplo, & Doctrinâ. Vide in meo *Antichristo part. 2. quæst. 29.* 2. Illustratam à Deo miraculis; præsertim per S. Dominicum & S. Franciscum, qui ad instar Regulæ sibi acceperunt caput 10. Matthæi: sequentibus signis, ad innumeram infidelium conuersionem.

DICO AD I. Psal. 36. *Iunior fui, etenim senni, & non vidi iustum derelictum. Spera in Domino, & fac bonitatem; & inhabitabit terram, & pascet in diuitiis eius.* Adeo non periculum est de morte ex fame; nec est tentatio contra Deum.

AD II. Debentur maximè propter Christum pauperibus; inque Christi Euangelio laborantibus.

AD III. D. Thomas opusc. 19. I-

sto, *Non erit mendicus inter vos, mandatur diuitibus liberalitas, ne quis egere sinatur. Deinde promittitur tanta vbertas, per quam non erit mendicus.*

AD IV. Dominium illud originale perit per iustè introductam rerum diuisionem: vnde carere eo voluit Dominus. Nec tamen ex carentia domini, sed amore solo Paupertatis, mendicus erat: nec ditescere voluit, cum potuisset, in Regem electus: quod fugit.

AD V. Est & imitandum; quò minus ad id miraculo opus; sicut nec ad dierum XL. ieiunium.

AD VI. Si ad tempus; ergo licita est in se vita mendica. Neque reuocauit Christus, vt patet, I. Cor. 9. Sed ostendit, in quanto sint timore futuri tempore Passionis suæ. Nam qui dixit: *Nolite possidere aurum*: ipse loculos habebat sub fure custode iuda.

AD VII. Apostoli non ex debito ministrabant spiritalia populo, sed ex charitate, Christo quidem adhuc viuente; ideo non ex iustitia quoque exigebat sustentationem; sed ex æquitate & charitate.

IX. DE LAICIS.

QVÆSTIO LXX.

An Politica Potestas sit bona, & licita Christianis?

DONATISTÆ Magistratum Autoritatem omnino tollebant.

LIBERTINI nuperi, prætextu Christianæ Libertatis, idem inuenerunt primi.

ANABAPTISTÆ & TRINITARIJ in Transyuania licet fateti cogantur, in Veteri

Gg Te-

Testamento Magistratum à Deo fuisse; Christianis tamen licitum esse negant, quin & displicere Deo: Ac proinde Christum Falsum habere in sua Ecclesia Reges, Principes: Christum verum nil tale pati posse.

SVADENT istis. 1. Quia, Christus & Apostoli vetant. Matth. 17. *Reges Gentium. &c. Ergo liberi sunt Filij. Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum: Vos autem non sic. Rom. 13. Nemini quicquam debeatis, nisi ut in vicem diligatis. 1. Cor. 7. Pretio emi estis; nolite fieri serui hominum: 2. Cor. 8. Unus Dominus: Eph. Vna fides. &c.*

2. Quia, plerique abutuntur potentia: ut Nemrod, Pharao, Nebuchodonosor, Saul, Roboam.

3. Quia, Iudæis permissus fuit Magistratus ob imperfectionem, ut pueris: *Gal. 4. At nos Viri sumus perfecti, & vult.*

4. Deus creavit hominem liberum; peccatum introduxit dominatum & subiectionem: At per Christum liberati sumus. Diciturque, *Dominamini piscibus; non hominibus.* Quia naturâ æquales sunt omnes.

AUTOR. Bonus, & licitus est Magistratus Christianis. 1. Sic Scriptura in *Antichristo part. 2. q. 30.* Nam licet Christianos subesse Ethnico; ergo magis subesse Christiano Magistratui: at subesse plus aduersatur Christianæ libertati; ergo magis etiam licet præesse Christianis.

2. Quia viri sancti gesserunt Magistratum, Melchised. Ioseph, Moyses, Iosue, &c. Regulus, *Ioan. 4. Paulus Proconsul, Act. 13.* Quod autem rara sint in Nouo Testamento exempla, fit, quia Christo regnum auspiciari placuit à pauperibus, *1. Cor. 1. Ne videretur Ecclesia creuisse ex humana potentia; quæ potius 300. annis oppressa creuit. Nec exempla malorum Principum esse pro-*

bant malum principari; cum & aliis in rebus mali abutantur bonis.

3. Natura humana socialem vitam requirit, ob mutua necessitatē: isthuc autem opus regimine est. Bruta sufficiunt sibi ipsis, per naturam sit instructa; at homo sit oportet homini Deus.

4. Quia politica potestas à Deo est in genere. &c. teste Scriptura in Antichristo: nam consequitur necessario ad naturam hominis; ergo est ab autore naturæ. Item in genere potestas pendet ex iure naturæ, non ex hominum consensu; nam debent ab aliquo regi, nisi peius malint. Est autem ea potestas immediata in multitudine iure diuino nam nullus in particulari præesse potest ex lege magis, quam alter. Cumque nec multitudo præesse queat, ideo tenetur eam transferre in vnum, aut plures, eo pacto, qui placuerit: Et hinc existunt species regiminis Monarchia, Aristocrazia, Democratia.

5. Quia status politicus fuisse quocumque in statu innocentia; cum etiam tunc homo fuisse naturaliter animal civile & sociale: societas autem est multitudo ordinata. Vide *Bellarmin. libr. 3. de Legibus, cap. 7.*

DICO AD I. Christus non prohibuit principari. nam id solis dixit Apostolis, ne dominantur more sæcularium. Voluit tamen eos præesse; ideo ibidem ait: *Qui Præcessor est, sicut minister. Nondum igitur vetat dominandi, non ipsum Præsidere. Vnde iussit Matth. 22. Reddite, quæ sunt Cesaris, Cesari. Proinde, Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaque*
qui

qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Non sine causa hac gladium portat.

AD II. Abusus rei est abutentium noxa, rei; bonitati nil adimit. Sic foret instituta à Christo potestas etiam Ecclesiastica etiam eliminanda; vt quâ multi sint abusi: item matrimonium. &c. Vnde, 1. Pet. 2. *Subditi estote omni tempore Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris.*

AD III. Iudæis non ob imperfectiorem permissus est magistratus; sed ob ins diuinum, & naturale. &c.

AD IV. Quin ideo Deus fecit mulierem ex viro, & non creauit viros multos; vt ex vno omnes nati scirent esse ordinem debere & præfecturam, talia libertate arbitrii cuiusque. Peccatum verò induxit dominatum Coactionis, non Directionis; nam hic & in statu innocentie fuisset: Christus autem nos liberauit à seruitute peccati, non principatus.

Atque in istis sentiunt nobiscum Lutheri-Caluinistæ. Sicut & in hoc: Dominium & in impiis esse posse.

QVÆSTIO LXXI.

Potestas politica an possit condere leges in conscientia obligantes?

WALDENSES olim, & ANABAPTISTÆ hodie, negant licere Magistratui ciuiles condere leges: iudicia exercere: Punire improbos.

SVADENT istis. 1. Matth. 5. *Si quis voluerit secum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, da ei & pallium.* 2. 1. Corinth. 6. *Delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Cur non magis fraudem patimini? Quare non magis iniuriam accipitis?* 3. *Dicitur est antiquis, Matth. 5. oculus pro oculo.*

dentem pro dente: Ego autem dico vobis, Non resistere malo. Matth. 26. Omnes, qui acciperint gladium, gladio peribunt.

AUTOR. Christiano Magistratui licet condere leges. 1. Teste S. Scriptura, in meo *Antichristo* p. 2. q. 30. 2. Ratio. Quia ciuili vitæ, cum sit socialis, necessaria est directio & regula suarum actionum in consuetudine, commerciis, obedientia. &c. Natura verò cum solū generalia ostendat principia; sunt hominibus particularia ex iis deducenda ac proponenda. Nec sufficit lex Euangelii; vt quæ sit de diuinis; de humanis igitur humanas leges dare est hominis, à Deo cæteris præpositi. Vnde, *Legibus antiquis vestat Romani, Viriug.* 3. Libertas Christiana postulat leges ciuiles, quibus, post Deum, conseruetur à peccato, Libertati veræ contrario. Teste Scriptura in Antichristo. 4. Lex diuina non pugnat cum libertate Christiana; quia Adæ creato libero, lex data est, Genes. 2. *De ligno scientia boni & mali non comedes.* Ergo nec humana lex pugnat cum libertate: quia quoad obligationem diuinam & lex humana sunt æquales.

II. IUDICIA EXERCERE licet Christianis Principibus: Nil enim prodesse leges, nisi licita forent iudicia. At leges tolli nequeunt: ergo nec iudicia. Ps. 2. *Reges intelligite, qui iudicatis terram. Deut. 16. Iudices & Ministros constitues in omnibus portis, vt iudicent populum iusto iudicio.* 1. Corinth. 6. *Secularia iudicia si habueritis, contemebiles, qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum. Sic non est sapiens quisquam in vobis, qui iudicare possit fratrem suum?*

Gg 2 Dico

DICO AD I. Augustinus epistola 5. ait. *Ibidem dicitur: Si quis te percusserit in unam maxillam, prebe ei & alteram.* Christus tamen ipse percussus non prebuit alteram; docens Consilia non esse Præcepta.

AD II. Necessè est, quia delicta fiunt, vt & iudicia exerceantur. Non igitur hæc arguit; sed illa.

AD III. Lex vetus permisit talionem; Christus hanc sustulit, aiunt S. Patres. Dein; ait S. Thomas in 3. dist. 30. *Dictum antiquis, oculum pro oculo:* Non reprehendit legem, aut talionem; sed prohibet priuatis appetitum vindictæ, quem ex ea lege Pharisei licere contendebant. Istud, *Non Resistere malo,* intelligitur non offensiuè, sed Defensiuè resistendum.

III. PVNIRE licet perturbatores Instorū. Gen. 9. *Qui effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Matt. 26. *Qui acceperit gladium, iniuste; gladio peribit.* Rom. 13. *Non sine causa gladium portat: minister enim Dei est Magistratus.*

Atque ista prolixè etiam docet contra Anabaptistas Calvinus *Instit. libr. 4. cap. 20.*

II. CALVINVS *Instit. l. 4. c. 10. §. 5.* Negat Leges ciuiles obligare in conscientia.

SVADET istis. 1. Politica potestas est temporalis; ergo nil ei cum conscientia. 2. Finis legum est Pax æterna: at hæc Dei est; nõ regis. 3. Quia Rex non iudicat de internis. 4. Rex non absoluit: ergo nec ligat. 5. Bis puniretur peccatum, hic, & isthic. 6. Rex inferre nequit pœnam spiritalem; ergo nec ad eam obligare. 7. Rex plerunque non intendit obligare ad culpam.

AUTOR. Lex humana & diuina differunt firmitate: nam illa potest, hæc nequit abrogari: Obligatione non differant.

1. Quia, vis obligatiua est de essentia Legis, vt regulæ morum, à qua recessus fit in peccato. Nec enim lex ideo solum obligat, quia est diuina; nam sic omnes æqualiter ligarent leges diuinæ: cum ætius illa liget, cuius violatio magis est contraria fini legis, scilicet charitati. 1. *Timoth. 1.*

2. Quia lex diuina & humana sic differunt vt Lex, Papæ & Legati, Regis, & Proregis: at hæc nihil differunt in obligatione conscientiarum.

3. Sæculares Principes obligare possunt ad pœnam, ergo & ad culpam. Nam ait Aug l. 1. retract. c 9. *Omnis pœna, si sita est, pœna peccati est.*

4. Sic Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas, nisi à Deo.* 2. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* 3. *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt æternam, aiunt hic Patres.* 4. *Idcirco necessitate subditi estote.* 5. *Non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Minister enim Dei sunt.* 1. *Pet. 2. Subiugati estote propter Deum.*

DICO AD I. II. III. Ex istis sequitur, Magistratum politicum non posse obligare, nisi ad actus temporales & externos: non autem, non posse in hisce obligare conscientiam. Quia lex quæ regula est, ab ea deuiare nefas est. Sicque potestas temporalis producit effectum spiritalem; quia lex & potestas in se sunt res spirituales.

AD IV. & VI. Rex non potest absoluerè, aut punire pœna spiritali; at potest ad hanc obligare; quia pollet auctoritate Dei. Dein; lex obligat ad pœnã æternam, non quia politica est; sed vt lex est ministri Dei. Ad

AD V. Peccatum potest à pluribus puniri, quando plures offendit.

AD VII. Obligare pendet ex libera intentione Legislatoris.

Q V Æ S T I O LXXII.

An Christianis belligare fas contra hostes?

MANICHÆI docebant bellum ex natura illicitum esse. Sic & Anabaptistæ, & Oecolampadius. &c. Huc plures adducit S. Patres Erasmus, apud Bell. lib. 3. cap. 14.

LUTHERVS ART. 34. negat licitum Christianis contra Turcam gerere bellum.

SYADET istis. 1. Quia Voluntas Dei est, v. à Turca, et flagello puniamur. 2. Dei autem voluntati resistere nefas. 3. Quia Ecclesiæ utilior est tribulatio, quam pax. Vnde SCRIP. de matrimonio, cul. at morem ecclesiæ orantis pro pace. 3. Quia, ait *arsic. 34.* Pontifici sunt peiores Turcis: at stultum est, pro peioribus contra meliores Turcas pugnare.

AV T O R. Odium in Papam huc impulit Lutherum.

DI C O A D I. Permittit Deus nos exerceri, hoc fine, vt conuertamur à peccatis, non vt pereamus: Itaque vult vt resistamus molienti nobis interitum, quem Deus non vult. Immittit pestem; non vult tamen ei non resisti.

AD II. Quia tribulatio periculosa est, idcirco eam deprecari iubemur. *Matth. 6. Et ne nos inducas. &c.* Iubemur, *1. Timoth. 2.* Orare pro regibus & pace.

AD III. Absurditatem suam Lutherus, *l. de Visit. Saxon.* postea reuocauit.

Q V Æ S T I O LXXIII.

An Principis sit dare libertatem Religionis, specie Conciliationis?

ET HINC omnes Philosophorum sectas admittebant, ait *Aug. 1. 18. de Ciuit. c. 51.* Themistius Philosophus Valenti Imperatori suavit, gratari Deo sectarum esse varietatem, dum ita modis pluribus colitur,

et, sicque pluri, quò difficilius cognoscitur.

PROTESTANTES Spiræ anno 1526. se obtinuisse feruntur libertatem religionis.

SYADENT istis. 1. Quia fides est libera. 2. Quia donum Dei est. 3. Quia experientia constat, cogendo nil profici. 4. Quia Christiani Iudeos, etsi hostes, semper tolerauerunt.

AV T O R. Principis est tueri Catholicam Religionem; non alterius permittere libertatem.

1. Quia, *Prouerb. 20. Rex, qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. Item, Dissipat impios hæreticos, Rex Sapiens. Psal. 2. Reges erudimini, qui iudicatis terram; seruite Domino in timore.*

2. *Apocal. 2.* culpatur Angelus Pergami habens tenentes doctrinam Nicolaitarum. &c.

3. Contra libertatem eam fancierunt Papæ, decreuerunt Imperatores. Solum tres Imperatores eam indulerunt: Iouinianus, ideo grauerà Concilio Antiocheno reprehensus. Valens, sed Arianus; & Iulianus Apostata.

4. Rationes sunt. 1. Quia, potestas sæcularis, & spiritalis sunt iunctæ in Ecclesiâ, sicut corpus & anima: ac huic illud parere debet præterquam protectionem. Cùm autem dissensio in fide sit Ecclesiæ dissolutio, vinculum enim illi est confessio fidei, ideo fidei libertas ei exitialis est.

2. Quia, *Deut. 17.* iubentur occidi, qui non obediunt Sacerdoti. Et, *cap. 18.* pseudoprophetæ exterminari: Et, *Aug. ep. 18. 50* affert exempla Ezechiel, Iosaphat, Iosifæ, &c. destruentium lucos, idolorum sana; populùmque ad verum Dei cultum cogentium. 3. Quia, Pax reipublicæ dissoluitur varietate religionum, subnascitur cuique mutua diffidentia: & sic regnum in se diuisum desolabitur.

4. Quia, libertas credendi est libertas errandi in re o-

mnium periculosissima: nam Eph. 4. *Vna fides solum esse vera potest.*

Obiecta, vt refutatu sunt indigna, ex hisce tamen sat patent.

II. PACIFICANTES olim, ab Zenone Imperatore orti, teste *Eusebio lib. 3. c. 14. & 30.* Et Apelles dicebant Sectas omnes conciliari posse, nec esse discutendam fidei rationem; sat esse, credi in Crucifixum. Sic & nuper *Georgius Cassander*; Sit sua cuique fides, modo recipiant Scripturam & Symbolum Apostolorum cætera. Ceremonias esse in quibus deservatur.

AUTOR. I. At non tam de horum verbis, quam de sensu controuertitur, deque substantialibus articulis.

2. Rogabat & Valentis Imperatoris Præfectus Patres, ne tot Ecclesias vexari paterentur, propter paruam dogmatum Arianorum subtilitatem; petebantque Ariani omitti vocem *ὁμοούσιον*, quæ nec in Scriptura vel Symbolo esset; imò litterulam mutari in *ὁμοιοούσιον*: ac spondebant pacem, Respondit S. Basilius: *Qui diuinis enutriti sunt eloquiis, corrumpere de eis ne vnã syllabam patiuntur; sed pro his, si contingat, omnes etiam mortis species amplectuntur.*

3. Non potest libertas credendi in vno concedi articulo, quin pariter & in aliis concedi debeat: Quia vna est formalis ratio fidei omnium ac singulorum articulorum: quique *peccat in vno, est omnium reus.*

Q V Æ S T I O LXXIV.

An heretici damnati possint tradi gladio seculari?

L V THERVS *artic. 33. in assert.* Sicut & Huls *artic. 14.* in Concilio Constantiæ damnato; negat iuste fieri. Sic & Donatistæ olim, teste *Augustino libr. 1. contra Parmen.* Vide *Genealog. p. 2. q. 10. & Antichristum p. 2. q. 30.*

SVADENT istis, I. Quia, Ecclesia ab initio huc vsque nullum combussit. 2. Quia, non proficitur terribus. 3. Ecclesia tolerat Iudæos. 4. *Matth. 18.*

Iubentur haberi pro Ethnicis & publicanis; non comburi. 5. *Oportet hæreses esse,* 1. *Cor. 11. 21. qui præbasi sunt, manifesti sunt.* 6. Cupientibus comburi de celo Samaritanis, ait Dominus; *Luc. 11. Nescitis cuius spiritus estis.* 7. *Matth. 13. Sinis utraque crescit usque ad messem.* 8. Dominus permittens multos abire, ait; *Ioann. 6. Nunquid & vos vultis abire?* 9. Fides est donum Dei; nemo igitur ad eam compelli debet. 10. Dominus tribuit Ecclesiæ *gladium spirituum, quod est Verbum Dei non ferriæ flammæ.* 11. Hæretici sunt extra Ecclesiam; at, 1. *Cor. 6. Nihil ad nos de his, qui foris sunt.* 12. Apostoli nunquam brachium seculari contra hæreticos implorauerunt.

AUTOR. Hæretici incorrigibiles, præsertim relapsi, sunt excommunicandi, relinquendique gladio. 1. Sic Scriptura in meo *Antichristo par. 2. q. 30.* 2. Quia sic praxis inde ab Constantino Magno contra Arianos & Donatistas, supplicii affectos. 3. Ita S. Canonibus, Concilia, S. Patres, apud *Bellarmin. libr. 3. de Laicis c. 21.*

Ratio fauet. I. Excommunicati possunt, quæ grauior est poena: ergo & occidi gladio corporali, quod minus est. *Aug. libr. 1. contra aduers. Legis c. 17.* 2. Quia, alii falsarii addicuntur neci. 3. Fœmina fallens viro fidem, est mortis ac Deo frangere fidem est grauius. 4. Tres causæ iusti sunt homicidii: *Ne malis bonis noceant: Vt paucorum supplicio multi corrigantur, prosintque moriendo, qui viuendo noluerunt prodelle: Et ipsis improbis occidi satius est, cum deteriores euadunt.* At hæ causæ in hæreticos conueniunt. Deus tamen proforum misertus mentem inspiret eorum: *Et* sanio rem.

DICO AD I. Falsum est.

AD II. Contrarium constat experientia prisca.

AD III. Iudæi fidem Christianam nunquam deseruerunt: Coluntque Religio-

ligionem à Deo quondam institutam: at
hæretici, ortam in centore diabolo.

AD IV. Nec adulteros, latrones, &c.
Christus vnquam iussit occidi; rectè ta-
men plectuntur.

AD V. At non iubentur seminari,
aut tolerari.

AD VI. Illi nunquam crediderunt:
& Discipuli Zelo vindictæ mouebantur.
At hæretici descinerunt à fide; & Ecclesia
non est vindictæ cupida.

AD VII. Zizania sunt omnes mali,
non solum hæretici.

AD VIII. Christus non venit iudi-
care, sed iudicari: & ii recedendo se non
obligant, sicut hæretici obstinati.

AD IX. At est etiam actus liberi ar-
bitrii, sicut & Castitas; &c. & tamen a-
dulteri. &c. puniuntur. Et quidem fi-
des etiam est libera infidelibus, vt eam
acceptent; at Christianis est seruatu ne-
cessaria; ideo de fertoribus pœna quoque
debita est.

AD X. At ecce duos habet gla-
dios.

AD XI. Sunt extra; sed cum debito
pœnæ, aut reuertendi.

AD XII. Quia, ait *Augustinus epi-
stola 50.* tunc nullus erat Princeps Chri-
stianus: secus, cum esse coeperunt Chri-
stiani, per **I E S U M C H R I S T U M**.

A M E N.

Ecclesiomachia Lutheri-Caluinistica:

F I N I S.

Gloria sit Triadi, Mariæ, & sit gloria Diuisæ.

COPPEN.